

ΛΑΚΩΝΙΚΑ.

Α'

Καὶ τί μαντάτα φέρετε ἀπὸ τὴν Μίσα Μάνη;
Ὅχι τὴ νύχτα σμίξαι τοῦ Νίκλου οἱ Μποβολᾶνοι (α),
Ὁ Τζίγκρης μὲ τὸν Ζαχαριά καὶ μὲ τὸν Γληγοράκη,
Μίσα κί' ὁ Σπύρος σ' τὴ βουλὴ νὰ βάλῃ τὸν Τσουλᾶκη.
Σ' τὸν ἄγιο Πέτρο φεύγαι, ὅλοι μικροὶ μεγάλοι
Θέ μου καὶ μετανόησι! μὴ μᾶς ἐπτάσῃ καὶ ἄλλοι.
Τὸ Νικολὸ σκοτώσαι τὸν κάλλιο κουσουλντάρο (β)
Μήτε σὲ τοῖχο στάθῃσαν καὶ μήτε σὲ βεπάρο.

Τὸ ἀνωτέρω δημῶδες ᾄσμα ἔχει ἱστορικὴν ἀξίαν διὰ τὴν Μίσα Μάνην, τὴν *Κακαβουλία* καὶ συνηθέστερον *Κακαβούλια*, ὧν οἱ κάτοικοι *Κακαβούλιδες*· σήμερον δὲ περιλαμβάνει σύμπαντα τὸν δῆμον Μέσσης τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου. Τὸ ὄνομα *Κακαβούλια* φαίνεται λαβὸν ἀρχὴν εἰς πολὺ προγενεστέρους αἰῶνας καὶ ἴσως ἐπὶ τῶν Τούρκων, ὅπως ἔλεγον καὶ εἰς τὸν ἀριθ. 510 τῆς *Πανδώρας* σελ. 155 (γ). Ἀλλ' ὀνόματα σύνθετα ἀπὸ τὴν λέξιν *κακόν*, καὶ ἀπὸ ἕτερα κύρια τόπων ἢ πόλεων, ἐπὶ σημασίας ἀπεχθειῶν προερχομένων ἐκ διαφόρων λόγων ἠθικῶν καὶ ὕλικῶν, ἀπαντῶνται καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὧν διετήρησαν οἱ Κακαβουλᾶιοι πολλὰς λέξεις καὶ φράσεις ἀρχαιοτάτας, ἀναβινοῦσας μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ὁμήρου· ἴδου παραδείγματα.

Ὅπως τὸ ὄνομα *Κακαβούλια* εἶνα σήμερον εἰς χρῆσιν, οὕτω καὶ παρ' Ὁμήρῳ τοῦ Ἰλίου τὸ ὄνομα ἀπαντᾶται *Κακοῖλιον*, ῥηθὲν ὑπὸ τῆς περίφρονος Πηνελοπείης τοῦ πολυπλαγχθέντος Ὀδυσσεύς ἐν τοῖς ἑξῆς·

« Ἀλλ' ἦτοι μὲν ἐγὼν ὑπερώϊον εἰσπαυδᾶσα
Λέξομαι εἰς εὐνήν, ἥ μοι στονόεσσα τέτοκται
Αἰεὶ δάκρυσ' ἔμοισι παρυμένῃ, ἐξ οὗ Ὀδυσσεύς
ῥχετ' ἀποψόμενος *Κακοῖλιον* οὐκ ὀνομαστήν. »
(Ὀδυσ. Ζ. 594—597 καὶ 260).

Ἡ λέξις *γάλα* οὖσα σήμερον ἐν χρήσει παρὰ Μανιάταις, ἀπαντᾶται καὶ παρ' Ὁμήρῳ ἐν τοῖς ἐπομένοις·

« Ἀμφὶ δὲ χλαῖναν ἔεσσατ' ἀλεξάνεμον, μάλα πυκνήν
Ἄν δὲ νάκην ἔλετ' αἰγὸς εὐτρεφέος μεγάλοιο. »
(Ὀδυσ. Ξ. 529—530)

Καὶ ἄλλας λέξεις καὶ φράσεις δύναται τις νὰ ἐπιφέρῃ· ἀλλ' ἡμεῖς παραλείπομεν τοῦτο, πρὸς γε τὸ παρὸν, καὶ μεταβίνομεν εἰς τὰ ἀφορῶντα τὸ ἀνωτέρω δημῶδες ᾄσμα.

(α) Μποβόλους λέγουσιν ἐν Μάνῃ τοὺς κοχλίας καὶ μποβολᾶνους περιφρονητικῶς τοὺς Ἀφαμιώτας ἢ φαμεγίους, περὶ ὧν ἴδε *Πανδώρα*, ἀριθ. 511. ὑπόσημ. 1. σελ. 155.

(β) Κουσουλντάρο, σύμβουλον τῆς Γεροντίας τῆς Μίσα Μάνης, τῆς ἄλλοτε ὑπαρχούσης. Ἡ λέξις αὕτη, ὅπως καὶ ἡ ῥεπάρο, εἶναι ἰταλικά.

(γ) Εἰς τὸ αὐτὸ φυλ. γίνεται λόγος καὶ περὶ Νίκλου· διὰ καὶ παραλείπομεν ἐνταῦθα.

Εἰσέτι ἐπικρατεῖ ἐν τῇ Μίσα Μάνῃ ἡ ἐξ ἀρχαίων χρόνων ἔλκουσα τὴν καταγωγὴν κοινωνικὴ διαίρεσις τῶν κατοίκων αὐτῆς εἰς εὐγενεῖς ἢ *μεγαλογενητάς*, κατὰ τὴν ἐγχώριον ἑκφρασιν, καὶ εἰς εἴλωτας ἢ φαμεγίους. Οὗτοι λοιπὸν οἱ ἀτυχεῖς, φαίνεται, εἰς παρελθόντας χρόνους (ἄγνωστον πόσους καὶ ποίους καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν), ἐπανεστήσαν κατὰ τῶν μεγαλογενητῶν, οἵτινες ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν ἅγιον Πέτρον, θέσιν ὀχυράν. Ἐγένετο μάχη, καθ' ἣν ἐφρονεύθη ὁ Νικλειᾶνος Νικολός, ὁ *κάλλιος*, κατὰ τὸ ᾄσμα, δημογέρων τῆς ἐπαχῆς ἐκείνης. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὑπερισχύσῃσιν οἱ Ἀφαμιῶται, καὶ πάλιν καθυπεβλήθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν εὐγενῶν, οἵτινες ὁμῶς ἀπένειμόν τινας εὐκολίας αἵτινες καὶ μέχρι τῆς σήμερον σώζονται. Ἴσως μὲ τὸν καιρὸν καταρρέυσῃ καθ' ὁλοκληρίαν τοῦτο τὸ σύστημα, ὅπερ ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἔθνους.

Β'

Παροιμίαι.

Τὸ ἐλάφι ἄς χρωστᾷ

Καὶ 'ς τὸ βουνὸ ἄς περβατᾷ.

Ἐπὶ τῶν ἐχόντων μὲν περιουσίαν, δυστροπούντων δὲ νὰ πληρώσῃ τοὺς δανειστάς αὐτῶν, οἵτινες ἀναγκάζονται νὰ στήσῃ τὰ δικαστικὰ δίκτυα, ἐν οἷς ἐμπλέκονται τὰ κέρατα τοῦ ἐλαφίου, καὶ οὕτως ἐπιτυγχάνεται ἡ πληρωμή.

Τοῦ κουβελιοῦ τὰ ἔντριτα

τῆς κούπας τὰ καθάθια.

Τὸ κουβέλι ἐν Μάνῃ εἶναι μέτρον σιτηρῶν 32 ὀκ. τὸ δὲ καθάθι 5, ἡ δὲ κούπα μία ὀκά. Συνεῖθίζον ἐν Μάνῃ εἰς προτέρους καιροὺς νὰ δανείζωσιν εἰς εἶδη καρπῶν, μὲ τὴν συμφωνίαν νὰ λαμβάνωσι τὸ ἔντριτον ὡς τόκον τοῦ ἐπιστρεφομένου ποσοῦ. Συνεῖθίζουσιν ἀκόμη νὰ ἔχωσιν εἰς χρῆσιν χειρομύλους καὶ ἀλογομύλους, παρ' οἷς οἱ μυλωθοροὶ ἔχουσι τὴν κούπαν ὡς μέτρον ἀλευρίου· ἐγένετο λοιπὸν παροιμία ἐφαρμοζομένη ἐπὶ ἀνθρώπων, οἵτινες πράξαντες κακὰ ἐτιμωρήθησαν ἀναλόγως τῶν κακουργημάτων αὐτῶν· εἴτα δὲ οἱ ἄνθρωποι ἀστεϊευόμενοι πρὸς ἀλλήλους λέγουσι τὴν ἀνωτέρω παροιμίαν ἵνα σημαίνωσιν, ὅτι ὁ κακουργήσας ἐπλήρωσε τὰ ὅσα ἐπραξε μὲ τόκον, δηλ. τοῦ κουβελιοῦ τὰ ἔντριτα κ.λ.

Ὁ Θεὸς ἀρφαρὰ κάνει, ἀρροίζικα δὲν κάνει.

Ἐπὶ τέκνων ἀπορφανισθέντων πατρὸς ἢ καὶ μητρὸς, ἀλλ' ἐχόντων παρὰ Θεοῦ ροιζικὸν ἦτοι τύχην νὰ ζήσῃσιν προστατευόμενα παρ' ἀγνώστων.

Ἀπὸ τῆ μαμμῆ ὡς τῆ λεχοῦ.

Ἐπὶ πραγμάτων ἀρμοζομένων πρὸς ἄλληλα.